

कामाच्या ठिकाणी महिलांच्या होणाऱ्या लैंगिक छळवणुकीच्या अनुषंगाने प्राप्त झालेल्या तक्रारीची चौकशी करताना अवलंबवावयाची कार्यपद्धती.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: मकचौ- २०१४/प्र.क्र.६३/मकक
नविन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दि. १९ जून, २०२३

वाचा :- १) शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. मकचौ-२००६/प्र.क्र.१५/दि. १९.९.२००६.
२) शासन निर्णय, महिला व बाल विकास विभाग क्र. मकचौ-२०१३/प्र.क्र.६३/दि. ११.९.२०१४.
३) शासन परिपत्रक, महिला व बाल विकास विभाग क्र. मकचौ-२००९/प्र.क्र.१९/दि. ०४.१०.२०१०.
४) अतिरिक्त सरकारी वकील, मा.सर्वोच्च न्यायालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र डि क्र.२११८९/२०१२, दि.१३ मे, २०२३.

प्रस्तावना:-

कामाच्या ठिकाणी महिलांच्या होणाऱ्या लैंगिक छळवणुकीस प्रतिबंध करण्यासंदर्भात केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने सार्वजनिक क्षेत्रातील (Public Sector) महिला तक्रार निवारण समित्यांना या संदर्भात करावयाच्या कार्यपद्धतीमध्ये अधिक सुलभता येण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

परिपत्रक :-

कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण (प्रतिबंध, मनाई व निवारण) अधिनियम २०१३, दि. ९.१२.२०१३ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आलेले आहेत. त्यामुळे विशाखा जजमेंटमधील २०१३, दि. ९.१२.२०१३ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आलेले आहेत. त्यामुळे विशाखा जजमेंटमधील तरतुदीनुसार निर्गमित शासन निर्णय अधिक्रमित होत असून या अधिनियमातील कलम ४ (१) अंतर्गत कामाच्या ठिकाणी महिलांच्या लैंगिक छळाच्या तक्रारींचे निवारण करण्यासाठी “अंतर्गत तक्रार समिती “ बरोबरच कलम ६ (१) अंतर्गत जिल्हास्तरावर “स्थानिक तक्रार समिती” गठीत करण्याची तरतूद आहे. सदर अधिनियमांतर्गत दिलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्याकरिता जिल्हाअधिकारी (District Officer) म्हणून जिल्हा दंडाधिकारी /अतिरिक्त जिल्हा दंडाधिकारी /जिल्हाधिकारी/उप जिल्हाधिकारी यापैकी एका अधिकाऱ्याला प्राधिकृत करण्याची तरतूद आहे. त्यानुसार या अधिनियमान्वये निश्चित केलेली कर्तव्ये/ कार्ये पार पाडण्यासाठी जिल्हा अधिकारी (District Officer) यांची नियुक्ती करणे व स्थानिक तक्रार समिती गठीत करण्यात आली आहे. त्याअनुषंगाने संदर्भीय शासन निर्णय क्र.१ व क्र.२ नुसार कार्यवाही करण्यात येत आहे. परंतु त्यासंबंधित बाबींची काटेकरेपणे अमलबजावणी करण्यासाठी तसेच रिट याचिका क्र.२४८२/२०१४, दि.१२.५.२०२३ मध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशाची पूर्तता होण्याच्या अनुषंगाने (०) मधील क्रमांक ७७ मध्ये उपक्रमांक (i) मध्ये १ ते ११ मुद्द्यांच्या अनुषंगाने प्रतिज्ञापत्र दाखल करावयाचे असल्याने सदर परिपत्रकातील खालील नमूद मुद्द्यांबाबतची अंमलजबाबदारी तात्काळ करण्याच्या अनुषंगाने मंत्रालयातील सर्व विभाग व त्यांच्या नियंत्रणाखालील प्रशासकीय विभाग व विभागप्रमुख यांना खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

i) कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण (प्रतिबंध, मनाई व निवारण अधिनियम २०१३ व नियम दि. ९.१२.२०१३ रोजी प्रसिद्ध करण्यात आलेले आहेत. दि.२३.४.२०१३ या अधिनियमातील कलम ४ (१) अंतर्गत कामाच्या ठिकाणी महिलांच्या लैंगिक छळाच्या तक्रारींचे निवारण करण्यासाठी “अंतर्गत तक्रार समिती” बरोबरच कलम ६ (१) अंतर्गत जिल्हास्तरावर “स्थानिक तक्रार समिती” गठीत करण्यात तरतुद नमुद केली आहे. त्याअनुषंगाने ज्याशासकीय/ निमशासकीय कार्यालय, संघटना, महामंडळे, आस्थापना, संस्था

शाखा ज्यांची शासनाने स्थापना केली असेल किंवा त्यांच्या नियंत्रणाखाली असेल किंवा शासकीय कंपनी किंवा नगरपरिषद किंवा सहकारी संस्था यांना दिला जातो अशा सर्व आस्थापना, तसेच कोणतेही खाजगी क्षेत्र, संघटना किंवा खाजगी उपक्रम/ संस्था, इंटरप्रायजेस, अशासकीय संघटना, सोसायटी, ट्रस्ट, उत्पादक, पुरवठा, वितरण व विक्री यासह वाणिज्य, व्यावसायिक, शैक्षणिक, करमणूक, औद्योगिक, आरोग्य, इत्यादी सेवा किंवा वित्तीय कामकाज पार पडणारे युनिट किंवा सेवा पुरवठादार, रुग्णालये, सुश्रुषालये, क्रिडा संस्था, प्रेक्षागृहे, क्रिडा संकुले इत्यादी ठिकाणी किंवा अधिनियम नमूद केलेल्या कामाच्या शासकीय व खाजगी क्षेत्रातील कार्यालयाच्या ज्या ठिकाणी तक्रार समितीची स्थापना करण्यात आलेली नाही अशा ठिकाणी त्वरित तक्रार समिती स्थापना करण्यात यावी.

ii) कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण (प्रतिबंध, मनाई आणि निवारण) अधिनियम २०१३ च्या कलम २४ अनुसार सदर कायद्याबद्दल जनजागृती करण्याकरिता व्हीडीओ- कॉन्फरन्समार्फत ६ महिन्यातून एकदा बैठक आयोजित करावी.

iii) कामाच्या ठिकाणी महिलांच्या होणाऱ्या लैंगिक छळाच्या तक्रारींची चौकशी करण्यासाठी ऑन लाईन पोर्टल तयार करण्यात यावे तसेच त्या पोर्टल समितीच्या सदस्यांची सविस्तर माहिती नांव, पद, ई-मेल आयडी, दूरध्वनी क्र. इ. समावेश असावा. तसेच शासनाच्या Sexual Harasment electronic Box (SHE BOX) ही ऑनलाईन तक्रार व्यवस्थापन प्रणालीवरील तक्रारीचा निपटारा करण्यात यावा.

iv) तसेच उपरोक्त तक्रार समित्यांनी त्यांचा वार्षिक अहवाल तयार करून जिल्हाधिकारी यांना सादर करावा. सदर वार्षिक अहवालात हा अधिनियमांतर्गत प्राप्त झालेल्या प्रकरणांची संख्या, निकालात काढलेल्या प्रकरणाची याबाबतचा अंतर्भाव करावा. तदनंतर सदर अहवाल राज्य शासनास म्हणजे महिला व बाल विकास विभागाला सादर करावा.

v) सदर अधिनियमांच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात आलेले यापुर्वीच्या शासन निर्णयानुसार कार्यवाही करण्याच्या सूचना विभागीय आयुक्त (महसूल)/ जिल्हा अधिकारी/ सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी जि.प. यांना देण्यात आलेल्या आहेत. त्यांनी काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी.

vi) महिला व बाल विकास विभागाच्या दि.२६.०३.२०२१ रोजीच्या पत्रान्वये आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय यांनी सर्व शासकीय/ निमशासकीय/ महामंडळे/ संस्था व इतर कार्यालयामधील तक्रार समित्यांबाबतचे वार्षिक अहवाल प्राप्त करून व सद्यस्थिती संकलित करून न चुकता प्रतिवर्षी शासनास पाठविण्याची दक्षता घ्यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक २०२३०६२०१२०४३८६६३० असा आहे. हे परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(साहेबराव भोये)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री (महिला व बाल विकास विभाग) यांचे खाजगी सचिव
५. मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

६. सर्व विभागाचे अप्पर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व विभागीय आयुक्त,
८. पोलीस महासंचालक / पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य मुंबई.
९. आयुक्त, महिला व बाल विकास, आयुक्तालय, पुणे.
१०. सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग.
११. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग, मुंबई.
१२. सचिव, निवडणूक आयोग, मुंबई.
१३. सर्व जिल्हाधिकारी /सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
१४. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
१५. सर्व जिल्हा महिला बाल विकास अधिकारी.
१६. सर्व तहसिलदार
१७. सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (तालुका स्तर)
१८. सर्व कार्यासन, महिला व बाल विकास विभाग.
१९. निवड नस्ती (मकक) कार्यासन -१५.